

העבר אין!!!

"היום אם בקולו תשמעו... כי אין לו לאדם בעולמו
אלא אותו היום ואותה השעה שעומד בו" (ליקו"מ סי'
ער"ב) עיי"ש היטב.

על האדם לחרוט עמוק במוחו ובלבו כי העבר אין!!! ואין להתחשב
עמו כלל, וודאי שהעבר אינו רשאי להשפיע כלל לקלקל את העתיד.
גם אם עבר האדם ח"ו ח"ו אלפים חטאים ועוונות – אל יעלה בדעתו
כי כיון שעבר ושנה בחטא – הותר מעט אצלו ענין החטאים, מאחר
שהוא ממילא מלוכלך מאד בחטאיו ומה יגרע עוד חטא קטן. לא ולא!
חלילה וחלילה! גם לאחר ריבוי העוונות והפשעים – הוא נשאר יהודי
כבתחילה לפני שחטא, ומצווה הוא מהשם אלקי ישראל לא לחטוא,
ואם מזדמן לידו ח"ו חטא לעבור בו, מוטל עליו להמנע ממנו כאילו
הוא אדם שלא חטא מעולם. וכן אם מזדמנת לפניו מצוה – חייב
הוא לקיים פקודת מלכו של עולם, כאילו הוא נוהג תמיד אך ורק
בקיום מצוות.

אין אומרים לרשע הוסף רשע והמנע מהמצוות...

ועל דרך שכתב הרמב"ם (הלכות תפילה פט"ו ה"י) "כהן וכו' ואינו
מדקדק במצוות או שהיו הבריות מרננים אחריו וכו' הרי זה נושא את
כפיו ואין מונעים ממנו. לפי שזו מצות עשה על כל כהן וכהן, ואין
אומרים לאדם רשע הוסף רשע והמנע מהמצוות"...

וכן באגרות ותשובות מהרמב"ם, במאמר קידוש השם כותב, וזה לשונו:
"וצריך מי שעבר עליו זה השמד וכו' שאני מציע לו (כלומר שהרמב"ם
מציע תיקון והדרכה לאלו שהשתמדו רח"ל) שישים בין עיניו לעשות
ולקיים מן המצוות מה שהוא יכול. ואם אירע לו שעבר הרבה או
שחילל שבת – לא יטלטל מה שאינו מותר לטלטלו (היינו שיהיה נוהג
שלא יטלטל מוקצה) ולא יאמר (הלא) מה שעברתי עליו יותר גדול

מזה שאיני נזהר ממנו (כלומר הלא כבר עברתי עבירות חמורות יותר מזה) אלא יזהר מכל מה שהוא יכול". עכ"ל.

וזה יסוד גדול בדרך התקרבות האדם לבוראו, שהעבר אין! ואין בכחו לבלבל את העתיד כלל וכלל בשום פנים ואופן. וגם אם חלילה עבר עבירות חמורות, עליו להזהר מעתה באיסורים קלים, ולא לחשוב מה יועילו מעתה זהירויותי באיסורים קלים לאחר שכבר עברתי ושניתי בחטאים גדולים ח"ו. כי דעתם הקדושה של חז"ל היא הפך מן הקצה אל הקצה מזה, באמרם (ויק"ר כ"א ד'): אם עשית חבילות של עבירות – עשה כנגדן חבילות של מצוות.

אפילו ירבעם בן נבט והדומים לו...

וידוע מה שמסופר מהגר"א, שאמר פעם תוכחה לאיזה מומר על שראהו שאינו מברך על פרי שאכל. הלה מלא פיו שחוק באמרו: וכי אינך יודע כי מומר אנכי? ומה בכך – השיבו הגר"א – הרי מצווה אתה לברך את השי"ת שברא פרי זה, ועליך לדעת כי גם מומר יתן דין וחשבון גם על שלא קיים מצוה כ"ערוב תבשילין". לא עבר זמן רב והלה שב בתשובה שלמה (ההתעוררות לכך נגרמה כנראה מפסקו של הגר"א עליו, כי עודנו יהודי לכל דבר...) עיין אבן שלמה הגהות פ"ה.

ודברי הגר"א אלו הם ממש דבריו של הרמב"ם באגרותיו שם במאמר קידוש השם, וז"ל: "ותדע שצריך האדם לידע עיקר מעיקרי הדת, והוא, שירבעם בן נבט והדומים לו נפרעים מהם על עשיית העגלים ועל ביטול עירוב תבשילין והדומה לו, שלא יאמר אדם קים לי' בדרכה מיניה וכו'. אבל השי"ת נפרע מבני אדם על החמורות ועל הקלות, ונותן שכר על כל דבר שעושים, על כן צריך האדם לידע שכל עבירה שיעשה נפרעים ממנו, וכל מצוה שיעשה מקבל עליה שכר, ואין הדבר כמו שחשב", עכ"ל. כלומר שהרמב"ם בסיום דבריו מדגיש הדבר כי אין זה כמחשבת האדם הרגילה, וכנ"ל בארוכה [והוסיף לי' ת"ח אחד מגמ' חולין (דף פ"ה ע"א) שמצינו שהמשנה דנה שם על השוחט לעבודת

כוכבים אם הוא חייב במצות כיסוי הדם, רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרים, וגם החכמים שפוטרים אין זה משום שעבר עבודה זרה, אלא משום דשחיטה שאינה ראויה היא ולא שמה שחיטה, כמבואר ^{אוצר החכמה} שם ברש"י].

אין רשות להעבר להרוס את העתיד

נמצא שאך ורק דאגת העבר היא בעוכרנו מלהתחדש ולהתקדם בעבודתו ית'. ואימתי שהאדם גומר בדעתו להתחיל לעבוד את בוראו – מיד מתגוללים עליו חבילות חבילות של כשלונות העבר ורוצים לטורדו ולרומסו כליל רח"ל, בשעה שהעבר כבר אינו בידו, ואין רשות לאלף שנות העבר שאינן בידו להרוס אף רגע כמימרא אחד של ההוה, שהוא רכוש השייך לו, ובידו למלאותו בתורה ובתפילה (וכאותו פתגם המובא (בתפארת שלמה שבת תשובה): "אין מעבירין על המצוות" – אין חושבים מעבירות העבר בשעת קיום המצוות). ואדרבה אם רצונו להתעסק עם העבר באופן המועיל – יקח נא את ההוה שבידו, ואת העתיד שיהיה בידו, ובהם לתקן את מה שהחסיר וקלקל בעבר, במקום לשמוע לדברי היצר המטעהו ומסמא את עיניו לקחת את העבר ולהשתמש בו ליפול לעצבות, וכך להחריב ולהרוס את כל עתידו ח"ו.

ועיין בליקוטי מוהר"ן (סוף סי' כ"ז): "כשנכנס באדם הרהורים רעים והוא משבר תאוותו, בזה הוא מפיק ומוציא חלקי הקדושה שהפיל ע"י פגה"כ", עיי"ש. היינו לא רק שיש בידו את אותה התגברות על הרהוריו, אלא אף מתקן עוד חלקי הקדושה שהפיל בעבר על ידי פגמיו. ועיין בספר פנים יפות (בראשית עה"פ ואם לא תיטיב) במאמר המשנה הוי רץ למצוה ובורח מן העבירה וכו', ששכר מצוה מצוה, ושכר עבירה עבירה. ועיי"ש שמבאר דהא דעבירה גוררת עבירה הוא לפי שבמעשה העבירה נתן כח ליצה"ר מכח הקדושה אשר יש באדם, כי כל כח הרע הוא מהניצוץ הקדושה שבו, וכזה הכח הוא בא להחטיאו שנית.

ואם יתגבר פעם שנית על יצרו ושב מן החטא, אז יעלה זה הכח שנפל מתחילה וחוזר אל הקדושה, ונמצא שמה שכורח עכשיו מן העבירה הוא מרויח עבירה ראשונה שעשה, וזה שאמרו הוי בורח מן העבירה, כי הכח שבא עליו עכשיו הוא מכח העבירה שעשה כבר, ואם יברח עכשיו מן העבירה הוא משתכר עבירה ראשונה (רצה לומר, הכח של הקדושה שהוריד אל הסט"א ע"י העבירה מעלה אותה עכשיו שוב אל הקדושה, יעו"י"ש). כי כאמור, הווה ועתיד טוב ממילא מתקנים את העבר.

והחוש מעיד כי ע"פ רוב מחשבות ועצבונות העבר אינם מטרידים את האדם לא בשעת אכילתו ולא בשעת עסקו במסחרו וכיוצא בזה, כי אם בעת לימוד התורה או בשעת חשבון נפש, וכיחוד בשעת התפילה, שאז מתגבר עליו עצבון וערכוב הדעת (כמו שכתב בליקוטי מוהר"ן סי' ל' אות ז' דהתפילה נקראת תהילה, מלשון תהלה, כמו שנאמר (איוב ד') ובמלאכיו ישים "תהלה", לשון ערכוב - מפני שאז דייקא באים עליו ערכובים ובלבולים. ועי"ש ב' טעמים בדבר), ומזה שהמחשבות הללו מטרידות אותו ביותר בעת התפילה ועבודת השם - אות וסימן הוא שאינם אלא ממעשה בעל דבר להפריעו מעבודת בוראו.

מכסים מוצלח של הבע"ד

ובדורנו עתה רואים שבלבולים כאלו הינם מהמכסים המוצלחים ביותר של הבעל דבר. ועם זה הוא עושק וגזול המון המון עבודות קדושות ומעשים טובים, וצריכים חיזוק ולימוד מיוחד על זה. ועיין בספר אמרי קודש השלם להרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע (אות צ"א): אמרו חז"ל בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגא (סוטה מ"ט ע"ב) פירוש אפילו איש מישראל אשר יהיה ריק מתורה ומעשים טובים ויהיה בדיוטא התחתונה בדעת וביראה רח"ל, ואף על פי כן "יעיז פניו" להתחזק עצמו ולצעוק זמירות הודו וכו' ולמעלה גדולה נחשב דבר [זה] כי עיקר עבודת האיש הישראלי היא התחזקות, עכ"ל [וכוונתו לפרש "חוצפא" היינו עזות כזאת - יסגא, יהיה חשוב מאד לפני השי"ת] ועיין בספר צדקת הצדיק (אות מ"ו) שכתב ג"כ ענין זה.

ובספר אמרי נועם (לפ' מצורע) מביא בשם הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע בזה"ל: כי היצר הרע המסית לאדם ללכת בדרכיו הרעים, אחר כך כשבא האדם להתפלל או ללמוד או היצר הרע בעצמו מזכיר לו את כל עוונותיו, ומפילו לעצבות. ואומר לו איך תעזו פניך להתפלל לפני א-ל גדול ונורא וידעת בעצמך גודל פשעך והמרותך את הקדוש ברוך הוא. ואמנם באמת בשעת התפילה צריך האדם לחזק עצמו שלא יזכור מחטאותיו, עכ"ל.

אח"ח 1234567

(ושמעתי מהרה"ח ר' אלי' חיים רוזין זלה"ה שסיפר בדרך צחות, מפריץ אחד עשיר שנכנס פעם לפונדק יהודי להשתכר בבית היין. אותו יהודי היה זקוק מאד לממון בכדי להשיא את בתו שהגיעה לפרקה. ופריץ זה כשסיים שתייתו והלך לו לדרכו, שכח שם את צרור כספו ובו סכום המגיע כדי לכסות את כל ההוצאות עבור בתו והותר. הפריץ נעלם ולא נודע מקומו. היהודי הלזה חיכך בדעתו אם להשתמש עם הכסף או שמא עלול הפריץ לחזור ולתבוע את אבדתו. נענתה אשתו הפקחית של אותו יהודי ואמרה: אותו פריץ לא יחזור ולא יזכור עוד את דבר הכסף שהשאיר, היות והוא לעולם לא עומד "שמונה עשרה"... והחיים זורמים אצלו ללא פנאי מיותר, וודאי שאינו עושה לעולם חשבון נפשו, והשכחה מתגברת אצלו עם כל יום שעובר, והדבר ייעלם מדעתו לעד)...

ובספר "מגיד מישרים" הזהיר המגיד להבית יוסף שאת המחשבות זרות המוכרחות להופיע בעת התפילה – ישרפם בהתלהבות הכוונה שבתפילה.

אין הבדל בין "סוף הזמן" לתחילתו...

יש רעה חולה, שבהתקרב השבועות האחרונים של ה"זמן" בישיבות, מורגשת חולשה בסדרי הישיבה בתירוץ של "סוף הזמן". דבר זה שפסול הוא מעיקרו, בא"כ כתוצאה מאותה התחשבות עם העבר, שהזמן כלה ועבר, ומה עוד אפשר להשיג בכמה ימים ספורים של

סוף הזמן, ומה גם אם לא מרגישים שהתקדמו כפי המצופה בתחילת הזמן, שאז נוספת דאגת העבר ועמה ניצוצי יאוש על זמן שלם שעבר לא כפי המצופה. ומן הצד נוספת עוד דאגה, להיכן יפנו בזמן הבא, האם כדאי להחליף ישיבה, או שמא להשאר על מקומו... וכיוצא באלו דאגות שונות ומשונות הנערמות דוקא בסוף הזמן, אשר כולם ממעשה בעל דבר המה, להרויח את הימים והשבועות של סוף הזמן, וכימים הללו הוא חונג רח"ל את נצחוננו.

ובאמת התקופה הזאת של סוף הזמן היא שעת מבחן לכל בחור ישיבה, והיא סגולה נפלאה להתמדה, להתחיל להתחזק בלימוד דוקא אפילו ביום האחרון של הזמן, כי עי"ז הוא מגלה שהחשיבות אצלו לעסוק בתורה הוא אושר יקר בפני עצמו, ואין לשום חשבון של זמן ושל שאר מסגרות חיצוניות בכדי להפריעו ח"ו. וכמו שכתב רבינו בספר המידות (לימוד אות ל"ג): "הרגל הלימוד הוא עולה למעלה על קיום כל המצוות".

ואמנם אם אין מתחשבים עם העבר כלל – הרי כל רגע ורגע הוא ענין חדש בפני עצמו, והשנה עגולה היא, ובחפץ עגול אין שום הבדל ואין שום פינות של ראש וסוף, ומהיכן שיתחיל הופך אותו לראש והתחלה, ומה לי אם זה תחילת הזמן או סופו, ובשעות הרבות האלו של "סוף הזמן" ו"בין הזמנים" אפשר להשיג כמויות עצומות של ידיעת התורה (כי ע"פ רוב בראש חודש אדר כשבאוויר מורגש כבר "ריח" של ימי הפורים, מיד מתחיל רח"ל שלטונו של הבעל דבר לפריקת עול תורה). ואליבא דאמת הרי לפנינו ששים יום עד תחילת הזמן הבא של הקיץ, חדשיים רצופים מלאים, שהם חלק גדול של השנה בכללותה, ומספר שעות רבים של לימוד אפשר למלאות בהם. ואם לא מתחשבים עם שום מונע, ומתחילים גם אז בימי "ערב בין הזמנים" אלו, ממילא זוכים לנצחון על הבעל דבר, שכל החולשות הללו באים מתכיו וערמומיותיו להכשיל את האדם ולנתקו מבוראו ח"ו. ואם אין

שומעין לו זוכים להתקרבות נפלאה להשי"ת דוקא בימים לא סדורים
אלו של בין הזמנים.

אוצר החכמה

"גם ימים האלו הם ימים..."

וראה במכתבי מוהרנ"ת (מכתב ל"ד). שמבין שורותיו נראה שהשתוללה אז מגיפה איומה רח"ל במחניהם, ונספו כמה נפשות, והיו אז ימים של צער ומבוכה גדולה. ומוהרנ"ת במתק לשונו מעודדם ומחזקם בדברי אלקים חיים, דיבורים של אמונה וחינוך עצמי דוקא בשעות קשות שכאלו. ראה שם דברים נפלאים. ובסוף המכתב כותב דברים השייכים לענינו: "בה' בטחוננו לא נמער, חטוף ואכול חטוף ואכול בני גם עתה תורה ומצוות ותפילה והתבודדות כל מה שתוכל, כי גם ימים אלו הם ימים ונחשבים בימי חיינו וגם עליהם נאמר 'היום אם בקולו תשמעו', היום דייקא, ואז טוב לך ולביתך והארכת ימים ושנים אמן".

דאגות לא לו (פרעמדע זארג)

"דו זארגסט פרעמדע זארג" (סיפורי מעשיות מעשה

מחיגר)

ועוד זאת אחרת, אשר היא בעוכריו של כל מי שרוצה לחדש עצמו ולהתחזק בלימוד התורה, ובמיוחד בקרב בחורי ישיבות בשנות צעירותם – הלא היא הטענה הנאמרת וחוזרת ונשנית ונשמעת תמיד: "עם גייט נישט" – זה לא הולך... לא מרגישים שום התקדמות על אף כל המאמצים והיגיעות, כלומר שלא רואים כרכה בעמלם.

אולם באמת טעות גדולה ונוראה היא אשר בה תלוי הקולר להרבה כשלונות רוחניים, וכוללת גם את המכשולות בשאר עניני האדם ועסקיו בימי חלדו. ולא לחינם אמרו חז"ל (ברכות ל"ב) ארבעה דברים צריכים חיזוק: תורה, מעשים טובים, תפילה ודרך ארץ, ופירש רש"י: "אם אומן הוא לאומנתו ואם סוחר הוא לסחורתו ואם איש מלחמה הוא למלחמתו", שבכל עניני האדם זקוק הוא לחיזוק מיוחד לדעת כיצד

לכלכל מעשיו ומחשבתו שיוכל לעמוד על עמדו ולבצע את המוטל עליו לבלי להתייאש באמצע למראה הכשלונות המתחדשים עליו בכל עת ועונה, על כל צעד ושעל.

כי זאת צריך האדם לדעת ולחרוט עמוק בלבו - שבשעה שהוא עושה פעולה מסויימת, אזי החלק השייך לאדם מאותה פעולה הוא רק העשייה של הפעולה באופן המועיל לפי שכלנו ויכלתנו אשר חנן אותנו הבורא ית'. כי אין אנו אלא נבראים, והבורא נטע אותנו בעולם העשייה, ולכן אף תפקידנו הוא רק פעולת העשייה. ואילו השליטה על התוצאה וההצלחה שבכל דבר - זה שייך רק להבורא, וכלל לא להנברא. ולכן, אם דואג האדם על הצלחת פעולותיו, הרי הוא בגדר דואג דאגות לא לו... כי אל לו להנברא להתערב בעניני הבורא. כמו שאמר יואב בן צרויה (ד"ה א' יט-יג): "חזק ונתחזקה בעד עמינו ובעד ערי אלקינו וה' הטוב בעיניו יעשה" כי כאמור התוצאה וההצלחה של כל דבר - ממעשה הבורא הם, וכלל לא מדאגת הנבראים, ועל האדם רק להתחזק ולעשות את המוטל עליו, ולה' הישועה. ועיין מד"ר (שה"ש ה'-ח'): הטפש אומר, הריני לומד תורה ומשכחה, מה אני מועיל. והפקח אומר, ולא שכר יגיעה אני נוטל? ע"כ. והיינו שהטפש מסתכל על ההצלחה, דהיינו הזכרון, וכיון ששוכח - מפסיק משנתו ואינו רוצה ללמוד עוד. ואילו הפקח מסתכל על כך אשר היא מצוה ¹²³⁴⁵⁶⁷להגות בתורה", והשי"ת בודאי לא יקפח שכר עמלתו.

וידוע מאמר החכם: "ממי לא סרו דאגות - ממי שדואג על דבר שאיננו בידו". כי הראגה להצלחת המשימות - לא רק שלא מועילה להגשמתם והצלחתם, אלא הופכת את בעליה לבעל דאגה ומרה שחורה השרוי בעצבון רוח ללא כל תועלת.

והנה מעשי אלקינו וחשבונותיו מופלאים הם מבינתנו ונשגבים מדעתנו, אולם זה ברור, כי הם שקולים ומדודים ומכוונים היטב לכל אחד ואחד בדיוק נמרץ עד למאד כפי המגיע לו לפי מעשיו או כפי רצון יודע תעלומות, והוא היודע לשלם לאיש כמעשהו. לפעמים רואה האדם

פרי בעמלו מיד ולאחר, ולפעמים אחר שנים רבות, וגם אז הרי ידוע הכלל "כי כל עכבה לטובה".

ויש אשר בעבור מספר שנים יראה לו השי"ת הצלחה במקום אחר לגמרי בשכר יגיעה של עכשיו במקום זה. ויש אשר יזכה להצלחה שלא בערך יגיעתו כלל, בבחינת מציאה גדולה. כלומר, ישועה והצלחה הרבה יותר ממה שיגע, כידוע על מאמר "יגעת ומצאת תאמין" – שגם לאחר היגיעה אינה בבחינת שכר יגיעה אלא בגדר "מציאה" שהיא שלא בערך כלל למידת היגיעה, אלא הרבה יותר מכך, בבחינת "מציאה" ממש, אבל אעפ"כ הוא משיג זאת גם בשכר יגיעתו המועטת. וזה הכל מפעולותיו של הבורא יתברך עלינו המשלם לאיש כמעשהו. ועלינו מוטל רק לפעול פעולות טובות וישרות, ולהדבק במידות טובות, וה' הטוב בעיניו יעשה, ואין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה.

ולערב אל תנח ידיך – לא להתייאש לעולם!

הנהגה נעלה ונאצלת זו לא לדאוג ראגת המחר ולא לחשוב על תוצאת פעולותיו – ראינו אצל גדולי עמנו, וכמה עובדות נפלאות מצינו בחז"ל על צדיקים שהמשיכו במפעלם אף ללא ראיית פירות הצלחה, וגם לאחר שהיה נראה כי כל היגיעות לריק היו. ודוקא עקב עמידתם האיתנה והתחזקותם להמשיך בעבודתם – זכו לראות בסופו של דבר הצלחה רבה ועצומה גם אחר כשלונות גדולים שהיו נראים ללא נשוא ושלא יוכלו לעמוד בהם.

גודל כוחו ורב חילו של התנא הקדוש רבי עקיבא

כי הנה במסכת יבמות (ס"ב ע"ב ובתנחומא חיי שרה) דרש רבי עקיבא על הפסוק "בבוקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידיך" (קהלת י"א): אם העמדת תלמידים בבחרותך – העמד תלמידים בזקנותך! והוא, התנא הקדוש רבי עקיבא עצמו, אשר קיים דבר קדשו באופן הנעלה והנשגב

ביותר – שהיו לו עשרים וארבעה אלף תלמידים וכולם מתו בין פסח לעצרת, והיה העולם שמים, עד שבא אצל רבותינו שכדרום ושנה להם, והם הם שהעמידו תורה בישראל.

הנהגה נאצלת זו בה נהג רבי עקיבא, מוכיחה על כוח אדיר של התחזקות ועמידה בגבורה למעלה מגדר אנושי בכל הזמנים והמצבים. כי עד שזכה רבי עקיבא להעמיד את הכ"ד אלף תלמידים עבר עליו מה שעבר, והקריב על זה ימיו ושנותיו. ובתלמידים אלו היתה טמונה כל התורה שבע"פ, כמו שאמרו חז"ל שלאחר פטירתם היה העולם שמים... ועד היום נוהגים עליהם דיני אבלות בימי הספירה עבור האסון הגדול והנורא של חורבן כל התורה כולה שהוקמה ביגיעה נוראה ובמסירות נפש ממש.

אח"כ 1234567

ועם כל זאת, גם לאחר האסון הגדול הזה, לא נח רבי עקיבא ולא שקט, וכל-שכן שלא נפל לזרועות היאוש, אלא קיים תפקידו באמונה ובשלימות, שלא חשב על הצלחה, כי אם על העשייה, וקיים בנפשו מה שדרש על הפסוק "ולערב אל תנח ידיך", והלך להעמיד תלמידים חדשים בזקנותו, ומצא חמישה תלמידים מוכשרים ושנה להם. ובודאי שזקוקים לכוחות גבורה למעלה מדרך הטבע להתחיל מחדש עם חבורה זעירה של חמישה תלמידים לאחר הצלחה כה גדולה של כ"ד אלף תלמידים.

חמשה מאורות במקום כ"ד א"ף...

אולם כפי שרואים בסוף, הרי דייקא חמישה תלמידים אלו שרבי עקיבא לימדם לעת זקנותו, לאחר כל החורבן הנורא – דוקא תלמידים אלו האירו את העולם בתורתם, ומהם נמשכה התורה שבע"פ עד היום הזה, והם: רבי מאיר, רבי שמעון בן יוחאי, רבי יהודה ב"ר אלעאי, רבי אלעזר בן שמוע ורבי יוסי.

רבי מאיר – מאבות המשנה (כי סתם משנה רבי מאיר). ואיתא בכתבי האר"י (שער מאמרי חז"ל סוף מסכת שבת) שרבי עקיבא היה בסוד